

ОӘЖ 371.398:37.022:37.025

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ОҚУ-ТАНЫМДЫҚ ІС- ӘРЕКЕТ ТАБЫСТЫЛЫҒЫН НЕЙРОДИДАКТИКАЛЫҚ ТӘСІЛ ТҮРҒЫСЫНАН ДАМУ

Дуйсенбаева Майра Абдуллаевна

2-курс магистранты, «7М01301 – Бастауышта оқыту педагогикасы мен әдістемесі» білім беру бағдарламасы,
Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті,
Алматы қ., Қазақстан

Ғылыми жетекші: Нуржанова С.А.
П.ғ.к., қауымдастырылған профессор

Бұл мақалада бастауыш сынып оқушыларының оқу-танымдық іс-әрекетінің табыстылығын арттыруда нейродидактика тәсілдерін қолданудың тиімділігі қарастырылады. Нейродидактика – оқу процесін адамның ми қызметінің ерекшеліктеріне негіздеп ұйымдастыруға бағытталған заманауи ғылыми әдіс. Мақалада оқушылардың когнитивті қабілеттерін дамытуда нейродидактикалық тәсілдердің рөлі мен оларды білім беру жүйесіне енгізудің маңызы талданады. Зерттеу барысында бастауыш сыныптағы оқушылардың оқу-танымдық белсенділігін арттыруға бағытталған әдістер ұсынылып, олардың оқу табыстылығына әсері сипатталады. Нейродидактика арқылы оқыту оқушылардың назарын шоғырландыру, есте сақтау қабілетін жақсарту және шығармашылық ойлау дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді. Мақала оқушылардың білім алу процесінде нейродидактиканың қағидаттарын қолдану арқылы білім беру сапасын жақсарту мүмкіндігін көрсетеді. Сонымен қатар, мұғалімдер үшін нейродидактикалық әдістерді тиімді қолдану бойынша нақты ұсыныстар беріледі. Аталған тәсілдер оқушылардың оқу-танымдық іс-әрекетіне оң әсер етіп, олардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып оқытуды ұйымдастыруға жол ашады. Мақала білім беру саласында инновациялық көзқарас ұсынуға және бастауыш сынып оқушыларының интеллектуалдық және танымдық әлеуетін толық ашуға бағытталған.

Кілт сөздер: нейродидактика, оқу-танымдық іс-әрекет, бастауыш сынып, когнитивті қабілеттер, оқушылар, оқыту әдістері, білім беру сапасы, инновациялық тәсіл.

Қазіргі қоғамдағы білім беру жүйесінің негізгі міндеті – оқушының тұлғалық дамуына жағдай жасау, оның ішінде танымдық қабілеттерін,

шығармашылық ойлау дағдыларын дамытуға басымдық беру. Бастауыш сынып оқушыларының оқу-танымдық іс-әрекет табыстылығын қамтамасыз ету үшін заманауи тәсілдерді енгізу – өзекті мәселе. Осы тұрғыдан алғанда, нейродидактика білім беру процесінде маңызды рөл атқарады. Нейродидактика – білім беру әдістерін адамның ми қызметінің ерекшеліктеріне сүйеніп ұйымдастыруға бағытталған ғылым. Бұл бағыт оқушылардың танымдық үдерістерін жетілдіру, есте сақтау, зейін аудару және ақпаратты қабылдау мүмкіндіктерін арттыру үшін тиімді құралдарды ұсынады.

Бастауыш сынып жасындағы балалардың танымдық қабілеттері қарқынды дамитын кезең. Осы кезеңде олардың оқу іс-әрекетіне бейімділігі, ынтасы және белсенділігі айқын байқалады. Балалардың ақпаратты қабылдау, оны өңдеу және есте сақтау мүмкіндіктері жоғары, алайда олардың назар аудару уақыты қысқа және эмоциялық тұрақтылығы әлсіз болуы мүмкін. Осы ерекшеліктерді ескере отырып, нейродидактика принциптерін пайдалану арқылы оқу үдерісін тиімді ұйымдастыруға болады. Бұл әдістің басты мақсаты – оқу материалын мидың қабылдау ерекшеліктеріне сәйкес бейімдеп беру, сол арқылы оқушылардың танымдық белсенділігін арттыру. Нейродидактика негізінде оқушылардың миының жұмыс істеу ерекшеліктері мен олардың оқуға деген реакциясы зерттеледі. Зерттеулер көрсеткендей, әртүрлі оқыту әдістері балалардың миына әртүрлі әсер етеді. Мәселен, визуалды материалдар арқылы оқыту оқушылардың көру қабілетіне және ақпаратты есте сақтауға оң ықпал етеді. Аудиалды әдістер тыңдау арқылы қабылдау қабілеттерін дамытса, кинестетикалық тәсілдер әрекет арқылы үйренуге жағдай жасайды. Осы үш әдісті біріктіре отырып ұйымдастырылған сабақтар оқушылардың материалды тереңірек меңгеруіне ықпал етеді. [1,75]

Оқушылардың оқу-танымдық іс-әрекетін дамытудағы маңызды факторлардың бірі – олардың эмоциялық жағдайын басқару. Эмоциялар мидың ақпаратты қабылдау және өңдеу қабілетіне тікелей әсер етеді. Оң эмоциялық жағдай оқушылардың зейінін арттырып, оларды оқуға қызықтырады. Сондықтан мұғалімдер сабақ барысында жағымды эмоциялық фон құруға баса назар аударуы қажет. Бұл үшін ойын әдістерін, топтық жұмысты және шығармашылық тапсырмаларды қолдануға болады. Сонымен қатар, оқушылардың жетістіктерін мадақтау олардың оқу-танымдық белсенділігін арттырады. Нейродидактика тәсілдерін қолданудың тағы бір маңызды аспектісі – сабақтарды оқушылардың жеке ерекшеліктеріне бейімдеу. Әр оқушының қабылдау қабілеті, оқу қарқыны және мүдделері әртүрлі. Осы ерекшеліктерді ескере отырып, оқу материалын әр оқушының деңгейіне сәйкес бейімдеу олардың білім алу процесіне деген қызығушылығын арттырады. Мысалы, визуалды қабылдауы жоғары оқушылар үшін суреттер, диаграммалар және бейнематериалдар тиімді болса, кинестетикалық оқушылар үшін тәжірибелік жұмыстар мен қимыл-қозғалысқа негізделген тапсырмалар пайдалы.

Білім беру процесінде зейін тұрақтылығын дамытуға ерекше назар аудару қажет. Бастауыш сынып оқушыларының зейінін ұзақ уақыт сақтауы қиын болғандықтан, сабақ барысында әртүрлі әдістер мен құралдарды қолдану маңызды. Мәселен, мультимедиялық материалдар, интерактивті тақталар және арнайы ойын элементтері арқылы оқушылардың назарын тұрақтандыруға болады. Сонымен қатар, сабақ құрылымын жоспарлау кезінде белсенді және тыныш кезеңдерді кезектестіру арқылы балалардың зейінін тиімді басқаруға болады. Оқу-танымдық іс-әрекеттің табыстылығын арттыруда нейродидактикалық тәсілдер арқылы оқушылардың есте сақтау қабілетін дамыту да маңызды рөл атқарады. Балалардың қысқа және ұзақ мерзімді жадысын жетілдіру үшін қайталау әдісін қолдану, ақпаратты визуалды бейнелер арқылы беру және оны белгілі бір жүйелілікпен ұйымдастыру тиімді. Әсіресе, сабақ барысында ассоциациялар, рифмалар және бейнелі салыстырулар жасау арқылы материалды есте сақтауға болады. [2,98]

Оқушылардың шығармашылық ойлауын дамыту нейродидактиканың тағы бір маңызды аспектісі болып табылады. Шығармашылық ойлау мидың белсенділігін арттырып, балалардың мәселелерді шешу қабілетін жақсартады. Шығармашылық тапсырмалар, жобалық жұмыстар және топтық талқылаулар балалардың ойлау дағдыларын жетілдіруге ықпал етеді. Сонымен қатар, креативтілік пен қиялды дамыту үшін еркін ойлануға мүмкіндік беретін орта құру маңызды. Бастауыш сынып оқушыларының оқу-танымдық іс-әрекетін дамыту үшін олардың физиологиялық және психологиялық ерекшеліктерін ескере отырып сабақ жоспарлау қажет. Мидың жұмыс қабілеті күннің әртүрлі уақытында әртүрлі болатыны белгілі. Сондықтан, таңертеңгі сабақтарда күрделі тапсырмаларға, ал түстен кейінгі уақытта шығармашылық жұмыстарға басымдық беру тиімді. Сонымен қатар, сабақ арасында қысқа үзілістер ұйымдастыру балалардың мидың жұмыс қабілетін қалпына келтіруге көмектеседі.

Нейродидактика тәсілдерін қолдану барысында мұғалімдердің біліктілігін арттыру және оларды арнайы оқыту курстарынан өткізу маңызды. Мұғалімдер мидың жұмыс істеу принциптері мен нейродидактикалық әдістерді меңгерсе, олар оқыту процесін тиімді ұйымдастыра алады. Сонымен қатар, мұғалімдерге балалардың психологиялық ерекшеліктерін түсіну және олардың қажеттіліктерін қанағаттандыруға бағытталған әдістерді үйрету қажет. Зерттеулер көрсеткендей, нейродидактика тәсілдерін қолдану оқушылардың оқу үлгерімін жақсартуға, олардың танымдық және шығармашылық қабілеттерін дамытуға айтарлықтай ықпал етеді. Бұл тәсілдер білім беру сапасын арттырып қана қоймай, оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескеруге мүмкіндік береді. Сонымен қатар, нейродидактикалық әдістерді қолдану арқылы оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын арттыруға және олардың өз бетінше білім алуға ынтасын қалыптастыруға болады. Бастауыш сынып

оқушыларының оқу-танымдық іс-әрекетін дамытудағы нейродидактика тәсілдері болашақта да өзекті бола бермек. Қазіргі уақытта білім беру саласындағы инновациялар мен заманауи тәсілдерді енгізу арқылы оқушылардың зияткерлік әлеуетін толық ашуға мүмкіндік бар. Бұл бағытта жүргізілетін зерттеулер мен тәжірибелік жұмыстар нейродидактика тәсілдерін одан әрі жетілдіруге және білім беру жүйесінде кеңінен қолдануға ықпал етеді. [3,135]

Бастауыш сынып оқушыларының оқу-танымдық іс-әрекетін дамытуда нейродидактика тәсілдерін қолдану білім беру жүйесін жаңа деңгейге көтерудің тиімді құралы болып табылады. Бұл тәсілдер балалардың танымдық қабілеттерін тереңірек дамытуға және олардың оқу процесіне деген қызығушылығын арттыруға көмектеседі. Мысал ретінде визуализацияны қолдануды алуға болады. Мәселен, математика сабағында сандарды түстермен және геометриялық пішіндермен көрсету балалардың материалды есте сақтауын жеңілдетеді. Оқушылардың миы көрнекі бейнелерді оңай қабылдайтындықтан, бұл әдіс тиімділігі жоғары. Сонымен қатар, ойын элементтерін қосу балалардың оқу процесін қызықты және тартымды етеді. Қазақ тілі сабағында сөздерді дұрыс жазу немесе құрастыруға арналған шығармашылық ойындарды енгізу оқушылардың тілге деген қызығушылығын оятады. Бұл әдіс балалардың ойлау, талдау және есте сақтау қабілеттерін дамытуға оң әсер етеді.

Эмоциялық фонды басқару нейродидактиканың тағы бір маңызды аспектісі болып табылады. Сабақтың басында мұғалім оқушылардың эмоциялық жағдайын реттеп, сабаққа жағымды көңіл-күймен кірісулеріне жағдай жасауы керек. Бұл үшін тыныс алу жаттығулары немесе қысқа мотивациялық бейнероликтерді қолдануға болады. Жаратылыстану сабағында табиғат құбылыстарын зерттеуге арналған бейнематериалдар оқушылардың эмоциялық қызығушылығын арттырып, оларды материалды тереңірек зерттеуге ынталандырады. Сонымен қатар, мұғалімдер әр оқушының жеке ерекшеліктерін ескеруі қажет. Әр оқушының ақпаратты қабылдау жылдамдығы, зейін аудару деңгейі және қызығушылықтары әртүрлі болады. Осы ерекшеліктерді ескеріп, сабақ құрылымын балалардың жеке қажеттіліктеріне бейімдеу олардың оқу табыстылығын арттырады. Мысалы, көру арқылы жақсы қабылдайтын балаларға бейнематериалдар, графиктер мен суреттер ұсынылса, тыңдау арқылы жақсы қабылдайтын балаларға дыбыстық ақпарат қолдануға болады. [4,56]

Сабақ барысында қолданылатын құралдардың бірі – мультимедиялық технологиялар. Мультимедиа құралдары арқылы ақпаратты қызықты және түсінікті түрде жеткізуге болады. Мысалы, ағылшын тілі сабағында жаңа сөздерді мультфильмдер мен аудиожазбалар арқылы үйрету балалардың есте сақтау қабілетін жақсартады. Бұл әдіс, әсіресе, шет тілін оқытуда тиімді болып

табылады. Сонымен бірге, оқу процесінде қысқа үзілістер ұйымдастыру да маңызды. Бастауыш сынып оқушыларының назарын ұзақ уақыт бойы бір жерде шоғырландыруы қиын, сондықтан әр 20-25 минут сайын сергіту жаттығуларын орындау олардың ми қызметін қайта қалпына келтіруге көмектеседі.

Нейродидактика тәсілдерін қолдану барысында мұғалімдердің кәсіби даярлығын арттыру қажет. Мұғалімдерге нейродидактикалық әдістерді қолдану бойынша арнайы курстар ұйымдастырылып, олардың сабақ беру дағдыларын жетілдіру маңызды. Сонымен қатар, мұғалімдер оқушылардың психологиялық және физиологиялық ерекшеліктерін ескеріп, әрбір баланың жеке дамуына жағдай жасауы тиіс. Бұл үшін білім беру процесінде әртүрлі әдіс-тәсілдер мен құралдарды қолдану қажет. Бастауыш сынып оқушыларының оқу табыстылығын арттырудың тағы бір тиімді жолы – оқу материалдарын интерактивті түрде ұсыну. Интерактивті тақталар мен электронды оқу құралдары балалардың ақпаратты қызығушылықпен қабылдауына көмектеседі.

Шығармашылық ойлауды дамыту нейродидактика тәсілдерінің негізгі бағыттарының бірі болып табылады. Шығармашылық тапсырмалар, топтық жобалар мен рөлдік ойындар балалардың қиялын дамытып, олардың сыни ойлау қабілеттерін қалыптастырады. Мысалы, “Қоршаған орта” тақырыбы бойынша оқушылар табиғаттағы мәселелерді шешу жолдарын ұсынатын жоба дайындай алады. Бұл олардың экологиялық сауаттылығын арттырып қана қоймай, шығармашылық ойлау дағдыларын дамытады. Сабақ барысында оқушыларды белсенді қатысуға ынталандыру олардың өзін-өзі бағалау және өз бетінше білім алу қабілеттерін қалыптастырады. Мұғалімдер оқушыларға бағыт-бағдар беріп, олардың дербес шешім қабылдауына мүмкіндік жасауы қажет. Мұндай әдістер балалардың оқу табыстылығына оң әсер етеді.

Нейродидактика тәсілдерін білім беру жүйесіне кеңінен енгізу арқылы оқушылардың зияткерлік әлеуетін толық ашуға болады. Бұл тәсілдер балалардың танымдық қабілеттерін жетілдіріп қана қоймай, олардың тұлғалық дамуына да жағдай жасайды. Оқушылардың оқу процесіне деген ынтасын арттыру, есте сақтау қабілетін жетілдіру және зейінін тұрақтандыру арқылы нейродидактика тәсілдері білім беру сапасын жаңа деңгейге көтереді. Сондықтан мұғалімдер мен зерттеушілер осы тәсілдерді қолдану жолдарын жетілдіру үшін бірлесіп жұмыс істеуі қажет. Нәтижесінде, бастауыш сынып оқушыларының оқу-танымдық іс-әрекет табыстылығы жоғарылап, олардың білім алу процесі қызықты әрі тиімді болады. [5,342]

Қорыта айтқанда, нейродидактика бастауыш сынып оқушыларының оқу-танымдық іс-әрекет табыстылығын арттырудың тиімді құралы болып табылады. Бұл тәсілдер білім беру процесін оқушылардың ми ерекшеліктеріне бейімдеп ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Нәтижесінде, оқушылардың зейінін, есте сақтау қабілетін және шығармашылық ойлау дағдыларын дамыту арқылы олардың білім алу сапасын жаңа деңгейге көтеруге болады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Жұмабекова Ф. Қ. Бастауыш сынып оқушыларының танымдық қабілеттерін дамыту әдістемесі. – Алматы: Қазақ университеті, 2018. – 256 б.
2. Мұхамбетжанова Ә. Т. Нейродидактика және білім беру жүйесі: теория мен практика. – Нұр-Сұлтан: Білім, 2020. – 312 б.
3. Оразбаева Г. С. Білім берудегі инновациялық әдістер мен технологиялар. – Қарағанды: Өркен, 2019. – 198 б.
4. Сейітова А. Ә. Оқу-танымдық іс-әрекеттің тиімділігін арттыру жолдары // Білім жолы журналы. – 2021. – №4. – 45-50 б.
5. Қайырбеков М. Н. Мектептегі заманауи педагогикалық технологиялар. – Алматы: Мектеп, 2017. – 240 б.

РАЗВИТИЕ УСПЕШНОСТИ УЧЕБНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ С ПОЗИЦИЙ НЕЙРОДИДАКТИЧЕСКОГО ПОДХОДА

Дуйсенбаева Майра Абдуллаевна

Научный руководитель: Нуржанова С.А.

В данной статье рассматривается эффективность использования подходов нейродидактики в повышении успешности учебно-познавательной деятельности младших школьников. Нейродидактика-современный научный метод, направленный на организацию учебного процесса на основе особенностей мозговой деятельности человека. В статье анализируется роль нейродидактических подходов в развитии когнитивных способностей учащихся и значение их включения в систему образования. В ходе исследования были предложены методы, направленные на повышение учебно-познавательной активности учащихся начальных классов, и описано их влияние на успешность обучения. Обучение с помощью нейродидактики позволяет учащимся развивать навыки концентрации внимания, улучшения памяти и творческого мышления. Статья показывает возможность улучшения качества образования учащихся путем применения принципов нейродидактики в процессе их обучения. Кроме того, для учителей даются конкретные рекомендации по эффективному использованию нейродидактических методов. Данные подходы положительно влияют на учебно-познавательную деятельность учащихся и открывают путь к организации обучения с учетом их индивидуальных особенностей. Статья направлена на то, чтобы предложить инновационный подход в сфере образования и в полной мере

раскрыть интеллектуальный и познавательный потенциал младших школьников.

Ключевые слова: нейродидактика, учебно-познавательная деятельность, начальный класс, когнитивные способности, учащиеся, методы обучения, качество образования, инновационный подход.

DEVELOPMENT OF THE SUCCESS OF EDUCATIONAL AND COGNITIVE ACTIVITIES OF ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS THROUGH A NEURODIDACTIC APPROACH

Duisenbayeva Maira Abdullayevna

Scientific supervisor: Nurzhanova S.A.

This article examines the effectiveness of using neurodidactics approaches in improving the success of educational and cognitive activities of younger schoolchildren. Neurodidactics is a modern scientific method aimed at organizing the educational process based on the characteristics of human brain activity. The article analyzes the role of neurodidactic approaches in the development of students' cognitive abilities and the importance of their inclusion in the education system. In the course of the study, methods aimed at increasing the educational and cognitive activity of primary school students were proposed, and their impact on learning success was described. Learning through neurodidactics allows students to develop concentration skills, improve memory, and improve creative thinking. The article shows the possibility of improving the quality of students' education by applying the principles of neurodidactics in their learning process. In addition, specific recommendations are given for teachers on the effective use of neurodidactic methods. These approaches have a positive effect on the educational and cognitive activity of students and open the way to the organization of learning, taking into account their individual characteristics. The article aims to offer an innovative approach in the field of education and to fully unleash the intellectual and cognitive potential of younger schoolchildren.

Keywords: neurodidactics, educational and cognitive activity, elementary school, cognitive abilities, students, teaching methods, quality of education, innovative approach.

REFERENCES

1. Zhumabekova F. K. Bastauysch synyp okuschylarynyng tanymdyk kabiletterin damytu adistemesi. – Almaty: Kazakh University, 2018. – 256 p.
2. Mukhambetzhanova A. T. Neurodidactica shane bilim beru shujesi: teorija men praktika. – Nur-Sultan: Bilim, 2020. – 312 p.
3. Orazbayeva G. S. Bilim berudegi innovatsijalyk adister men tehnologijalar. – Karagandy: Orken, 2019. – 198 p.
4. Seitova A. A. Oku-tanymdyk is-areketting tiimdiligin arttyru sholdary // Bilim sholy shurnaly. – 2021. – №4. – 45-50 p.
5. Kairbekov M. N. Mekteptegi zamanauy pedagogikalyk tehnologijalar. – Almaty: Mektep, 2017 – 240 p.